

Z HISTORIE PÖTTINGEA

Hospodářská, politická a národnostní situace v Olomouci ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století

Po vzniku Rakouska-Uherska v r. 1867 se vystupňovalo úsilí české buržoazie o vyrovnání s habsburskou monarchií na základě českého státoprávního programu. Rakouští nacionalisté však viděli v jakémkoli ústupku Čechům nebezpečí "poslovanštění" Rakouska, a proto byly všechny české návrhy zamítány. V 80.-90. letech 19. století národnostní spory v Rakousku-Uhersku značně zesílily - národnostní otázka se stala osou politického vývoje celého soustátí a byla jednou z hlavních příčin dlouhodobé politické krize, která trvala až do rozpadu monarchie.

Politický a národnostní vývoj v Olomouci byl odrazem tohoto stavu v celém rakousko-uherském mocnářství.

Výraznějšímu rozvoji průmyslu v Olomouci bránily až do roku 1876 pevnostní hrady, což se projevilo na počátku druhé poloviny 19. století skutečností, že Olomouc byla v průmyslovém a stavebním rozvoji předstihována menšími okolními městy (Šternberk, Přerov, Prostějov). Vzhledem k tomu, že se pro olomoucký průmysl, dopravu, obchod i turistický ruch tato situace stala neúnosnou, bylo roku 1876 započato bourání městských hradeb. Roku 1886 byla císařským dekretem zrušena i pevnost. Po vymanění města z hradebního sevření v něm vznikly tiskárny, slévárny, závod na chemické preparáty, kožedělný závod, autoopravna a několik potravinářských závodů. Důsledkem protičeského zaměření tehdejší městské správy bylo budování českých podniků a továren v okrajových částech města, zejména v Hodolanech a na Nové Ulici.

V Olomouci měly sídlo i větší akciové společnosti, k nimž koncem 19. století přibylo vedení železáren Moravia v Hlubočkách, Hanáckého akciového pivovaru v Holici, První moravské továrny na cukrovinky, pozdější Zory, aj. Od r. 1850 ve městě též sídlila Obchodní a živnostenská komora, jejímž úkolem bylo podporovat rozvoj průmyslu a obchodu. Prostřednictvím těchto společností se Olomouc stala centrem průmyslové výroby.

Na přelomu 19. a 20. století měla ve městě převahu německá buržoazie; český hospodářský život se rozvíjel pomalu (v roce 1910 patřilo ze 324 firem českým podnikatelům jen 99), postupně však docházelo k určité emancipaci českého národního živlu. Správu města ale ovládali až do roku 1918 němečtí liberálové, k dalším významným politickým stranám patřila německá křesťansko-sociální strana a němečtí radikálové. K německému rázu města přispívali i Židé, kteří podporovali Němce politicky, kulturně i finančně.

Německá radnice důsledně střežila původní převahu Němců ve městě - řadou zákonů omezovala růst českého obyvatelstva, vystupovala proti zřízení české techniky, reálky a obchodní akademie.

Základnu německého živlu tvořili živnostníci, obchodníci, průmysloví podnikatelé, úřednictvo a důstojnický sbor, zatímco jádrem silné české menšiny (více než 40% z celkového počtu obyvatelstva) byla část inteligence (advokáti, lékaři, učitelé a kněží), studentstvo, někteří živnostníci, námezdní dělníci, nádeníci a služebnictvo. K české národnosti se hlásili i někteří vysocí církevní hodnostáři - vikář Ignát Wurm, kanovníci Emanuel hrabě Potting - Persing a hrabě Konigsbrunn.

V šedesátých letech 19. století započal v Olomouci proces českého národního uvědomování, do jehož čela se postavili příslušníci české inteligence, kteří se zpočátku opírali zejména o Slovanské gymnázium (založeno 1867 jako první česká škola v Olomouci - ředitelem školy byl Jan Evangelista Kosina) a Matici školskou (založena 1872). Vlastenecký život v Olomouci se dále soustředil kolem tělovýchovného spolku Sokol (založen 1869), české národní matiční školy (1873) a pěvecko-hudebního spolku Žerotín (založen 1880 dámským vikářem, později kanovníkem a generálním vikářem P. J. Geislerem). Významným centrem olomouckého vlasteneckého života byl Národní dům, otevřený v r. 1887, jehož stavbu mimo jiné podnítila návštěva významného českého politika F. L. Riegra. Národnostní rozpory se v 80. letech prohlubovaly a v polovině 90. let vyvrcholily národnostními bouřemi - k větší srážce mezi příslušníky obou národností ve městě poprvé došlo v roce 1895 při svěcení nově postavené budovy Ústavu hraběte Pottinga.

Vývoj školství ve 2. polovině 19. století a na počátku 20. století

Důsledkem liberalizace školské politiky vídeňské vlády v 60. letech 19. století bylo zrušení práva církevních orgánů dozírat na průběh vyučování a výchovy ve školách, ve školství byla zavedena státní správa. Určitý vliv církve zde však přetrvával i nadále.

Koncem 60. let byla zavedena povinná školní docházka do 14 let. Na venkově tehdy převládala obecná škola (5 ročníků), ve městech se rozvíjely i tzv. měšťanské školy (3 ročníky), byly zakládány též nové odborné školy, gymnázia a reálky. Rovněž v Olomouci zaznamenalo školství ve 2. polovině 19. století značný vzestup, což však neplatí o zdejší univerzitě, která byla roku 1860 zrušena; zachována zůstala pouze samostatná teologická fakulta.

Počátkem 19. století existovaly v Olomouci jen německé školy – tři triviální, škola hlavní a gymnázium. V roce 1870 vznikly tři měšťanské školy, v téže roce byl při třetí triviální škole (soukromé dívčí škole ve voršilském klášteře) zřízen učitelský ústav. Nejstarší školou v Olomouci bylo německé gymnázium, které bylo založeno již v 18. století a v němž probíhala výuka až do r. 1945. Vzhledem k tomu, že čeští studenti neměli až do založení Slovanského gymnázia r. 1867 vlastní školu tohoto typu, museli navštěvovat tento ústav a měli zde dokonce převahu. Roku 1854 byla ve městě otevřena německá reálka, po gymnáziu druhá státní škola v Olomouci. V r. 1894 byla založena německá vyšší obchodní škola (od r. 1900 obchodní akademie) a v téže roce německý ženský učitelský ústav.

Pro rozvoj olomouckého českého školství bylo nejvýznamnější událostí otevření Slovanského gymnázia v r. 1867, jehož prvním ředitelem byl vynikající pedagog a vlastenec Jan Evangelista Kosina. V roce 1873 byla otevřena jako soukromý ústav Matice školské první olomoucká česká obecná škola se státním dozorem, pro niž byla v r. 1875 postavena nová budova na Bělidlech, která byla téhož roku vysvěcena proboštem hrabětem Pöttingem - Persingem. České obecné školy postupně vznikaly i v jednotlivých předměstích Olomouce (v Hodolanech, Chválkovicích, na Nové Ulici, v Nových Sadech, Pavlovičkách). Olomouckým Čechům se ale nepodařilo zřídit měšťanskou školu, pouze v Ústavu hraběte Pottinga existovala od r. 1895 literární škola pro dívky, která svými osnovami odpovídala škole měšťanské. Ostatní české školy vznikly jako soukromé: rolnická škola na Hradisku (1876), pokračovací živnostenská škola (1883), odborná dívčí škola pro oděvní živnosti v Pöttingeu (1898), pokračovací obuvnická škola (1913) a kožedělná škola (1915).

Snahám české veřejnosti o zřízení české reálky nebo alespoň české paralelky na německé reálce nebylo německou městskou správou vyhověno; česká reálka byla založena Maticí školskou až v r. 1902, a to jako soukromá škola. V roce 1914 byla převedena do státní správy. Ze speciálních škol byly v Olomouci školy hudební, tělocvičné a škola plavecká. První mateřskou školu založila Matice školská v r. 1882.

Správa obecních a měšťanských škol podléhala Okresní školní radě, která byla zřízena v r. 1870 a jejímž předsedou byl starosta města. Pro dívky nebyly v Olomouci jiné české školy než obecné. Rodiče žákyň žádali, aby pro ně byly zřízeny měšťanské školy, což se jim však za německé městské správy nepodařilo. Aby se dívkám dostalo vyššího vzdělání, než jaké poskytovala obecná škola, musely chodit do měšťanských škol mimo Olomouc (Velká Bystřice, Loštice, Konice, Staré Hodolany). Situace se zlepšila až zřízením soukromé literární školy v Ústavu hraběte Pottinga v roce 1895.

Emanuel hrabě Pötting-Persing - zakladatel školy pro výchovu českých dívek

Emanuel hrabě Pötting-Persing se narodil 25. 10. 1818 v Budišově u Velkého Meziříčí. Pocházel ze starého dolnorakouského šlechtického rodu, který byl v r. 1662 povýšen císařem Leopoldem I. do hraběcího stavu. V r. 1652 získal tento rod právo zakupovat statky též v Čechách a na Moravě; od této doby se rod Pöttingů řadil k významným moravským šlechtickým rodům.

Rodiče Emanuela hraběte Pöttinga-Persinga byli Alois hrabě Pötting-Persing, svobodný pán na Horním Falkensteinu a Velkokostelí, dědičný purkrabí z Lienzu v Tyrolích, a Hedvika, dcera rytíře Sylvia z rodu Hannekartů, c. k. generála a pevnostního velitele v Budíně. Rodina, z níž Emanuel pocházel, byla početná - čítala deset dětí; sedm synů a tři dcery. Emanuel se narodil jako deváté dítě.

Gymnaziální studia absolvoval Pötting v Brně, a to s výborným prospěchem. V roce 1837 byl poslán do Olomouce na dvouletý filozofický kurz. V r. 1839 vstoupil do biskupského teologického ústavu v Brně, kde byl v roce 1843 zdejším biskupem vysvěcen na kněze. Poté působil 25 let v různých duchovních hodnostech na moravském venkově: v rodném Budišově, v Komárově u Brna, v Kučerově u Vyškova, v Dolanech u Olomouce, ve Slavičíně u Uherského Brodu a celých 14 let ve Švábenicích u Vyškova. Svědomitým plněním svých povinností, dobročinností a obětavou podporou chudiny si hrabě Pötting získal důvěru, přízeň a úctu duchovenstva i farníků.

V roce 1844 byl hrabě Pötting zvolen olomouckou kapitulou nesídelním kanovníkem olomouckým. Po smrti olomouckého sídelního kanovníka barona Karla Weitersheima byl hrabě Pötting císařským rozhodnutím ze dne 6. 2. 1868 povolán do tohoto úřadu. Když v roce 1871 rezignoval tehdejší probošt u sv. Mořice Gustav hrabě Belrupt, byl na jeho místo v říjnu téhož roku jednomyslně zvolen hrabě Pötting. Za jeho zdejšího působení značně pokročila obnova tohoto vzácného pozdně gotického chrámu. V únoru 1880 byl hrabě Pötting jmenován předsedou knížecí arcibiskupské konzistoře a generálním vikářem olomoucké arcidiecéze. Tuto funkci zastával do r. 1892. V září 1880 byl pak zvolen kapitulním proboštem, tj. hlavou sboru duchovních při dómu sv. Václava. V r. 1886 byl za své církevní zásluhy vyznamenán papežem titulem papežského preláta a apoštolského protonotáře. V letech 1880-1890 též zastával úřad ředitele kapitulních statků.

Přestože byl hrabě Pötting německého původu, hlásil se k českému národnímu hnutí v Olomouci. Podle politických názorů by jej bylo možno zařadit k zastáncům austroslavismu; budoucnost českého národa viděl ve vyrovnání české a německé národnosti, zejména v jazykové rovině. O jeho českém národním cítění svědčí i úcta, kterou choval ke Karlu Havlíčku Borovskému, s nímž určitou dobu studoval a poté i bydlel v jednom domě v Německém Brodě. V domácnosti hraběte Pöttinga se vždy mluvilo česky nebo hanácky.

Základním směrem jeho národního snažení byla podpora českého školství v Olomouci. Byl jedním ze zakládajících členů zdejší Matice školské, kterou výrazně finančně podporoval – každoročně jí daroval 100 zlatých a značným obnosem též přispěl ke stavbě budovy první olomoucké české obecné školy na Bělidlech. Jako kněz se zúčastnil svěcení a předávání všech nových českých školních budov, které byly zřízeny během jeho působení v Olomouci – v říjnu 1875 světil budovu české obecné školy na Bělidlech, v září 1884 vysvětil novou budovu Slovanského gymnázia. 15. 9. 1895 byl přítomen svěcení ústavu, který sám založil. Obřad vykonal generální vikář Jan Wcinlich. Po tomto svěcení sloužil hrabě Pötting v domácí kapli nově vysvěceného a jím zbudovaného ústavu první mši svatou. Velký dojem zanechal jeho proslov, prostoupený hlubokou mravností a českým vlastenectvím.

Přestože v posledních deseti letech svého života trpěl hrabě těžkou oční chorobou, která přešla v úplnou slepotu, a své dílo nikdy nespátřil, znal jeho každý kout do detailů – mluvil o jednotlivých místnostech s jistotou stavitele budovy a znal velkou část zákyň podle jména, rodiště a povolání rodičů. Neztratil svůj životní elán a nadále se o chod ústavu živě zajímal.

Počátkem února 1898 onemocněl hrabě zápalom plic a 4. února, pro své okolí nečekaně, zemřel. Jeho pohřeb se konal 9. února na dómě, pochován byl podle svého přání v rodinné hrobce v Budišově. O opravdovém zármutku, který jeho smrt v široké veřejnosti vyvolala, svědčí velká řada smutečních telegramů, dopisů a soustrastných projevů z království, markrabství i vévodství, mnoho věnců a obnos 400 zlatých, věnovaný z nejrůznějších míst ústavu jím založenému.

Vznik Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci

Hrabě Emanuel Pötting-Persing stál u kolébky českého školství v Olomouci. Nejvýznamnějším krokem, jímž k jeho rozvoji napomohl, bylo založení Ústavu hraběte Pöttinga. Hrabě původně chtěl postavit novou českou školu na vznikající Nové Ulici. Jelikož však tato snaha neuspěla, rozhodl se postavit novou školu přímo v Olomouci. Příslušníci české inteligence, s nimiž se hrabě stýkal, mu doporučili, aby zřídil ústav se světským vyučováním, přirozeně na náboženském základě.

30. října 1893 bylo c. k. místopředsedstvím v Brně schváleno založení spolku Ústav hraběte Pöttinga – český penzionát a škola pro vzdělávání dívek. 19. listopadu 1893 se v Národním domě v Olomouci konala jeho ustavující valná hromada. Veřejnost byla seznámena se složením devítičlenného kuratoria z olomouckých dam, které bylo jmenováno hrabětem. Předsedkyní kuratoria byla zvolena Amálie Ambrosová, manželka advokáta Julia Ambrose. Na schůzi byly rovněž schváleny stanovy spolku a byl určen účel jeho založení: cílem činnosti všech členů mělo být "...šíření vzdělání žen, péče o zdokonalení a rozšíření ženské práce a prospěšný odbyt jejich výrobků a vůbec rozšíření vzdělání žen." Ve stanovách byly vyjmenovány prostředky, pomocí nichž mělo být dosaženo stanoveného cíle. Spolek měl pořádat učební kurzy a vytvářet ústavy pro rozvoj vzdělání, podporovat výrobní dílny i závody, starat se o ženské penzionáty, kuchařské a hospodyňské školy. V náplni práce spolku bylo i pořádání schůzí, rozprav, přednášek a výstav.

Nejvýznamnějším aktem ustavující valné hromady bylo sestavení a schválení první základní listiny Ústavu hraběte Emanuela Pöttinga v Olomouci, kterým mělo město získat školu pro výchovu a vzdělání dívek. V této listině, která shrnovala zásady, jimiž se škola řídila až do r. 1948, uvedl hrabě Pötting, jak si představuje náplň školy: "...jest to směr náboženství a víry; tato je matkou ctnosti a lásky, tyto jsou nejkrásnější ozdobou ženy a nejsladším kouzlem každé domácnosti; jest to směr vyšší vzdělanosti, aby žena proniknuta vědou obecnou a vědomím významu svého, který v národě zaujímá, dostoupila onoho vážného a jemného postavení, jež vzdělané ženě ve vzdělaném národě přísluší, a aby v tomto postavení svém byla kotvicí ušlechtilého mravu a dítkám svým první svědomou učitelkou lásky vlastenecké; a jest to směr prakticko-hospodárný, aby poznáním těžkosti výdělků v době této, naučením se šetrnosti, porozuměním se všemu odvětví prací domácích, buď sebe samu zaopatřiti, buď muži svému v potřebách života bedlivě a opatrně se pomáhati naučila".

Druhá základní listina Ústavu hraběte Pöttinga, vydaná 1. 5. 1895, podrobněji rozpracovávala první základní listinu z r. 1893. Byly v ní znovu zdůrazněny výše uvedené základní směry, jimiž se měla výuka ústavu ubírat: opravdová zbožnost, vlastenecké cítění a prakticko-hospodářské znalosti a dovednosti. Listina dále stanovuje, že škola má nést jméno Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, vyučovacím jazykem je čeština, základním náboženstvím na škole má být římskokatolické a všichni učitelé mají být tohoto vyznání.

Ustavující valná hromada spolku Ústav hraběte Pöttinga znamenala nejen vytvoření reálného základu pro nadcházející budování školy, ale zároveň se stala i jeho propagací na veřejnosti. Snaha hraběte a jeho spolupracovníků o založení první české dívčí školy v Olomouci se dostala do obecného povědomí obyvatel města. To však sebou neslo i negativní důsledky. V tisku i prostřednictvím nejrůznějších lidí byl Pötting varován, že cesta, kterou jde, je nesprávná, že v kuratoriu je příliš mnoho svobodomyšlných lidí a že by bylo lépe zříditi ústav závislý na církvi.

Spor o náplň ústavu vyvrcholil v r. 1895, kdy církevní hierarchie ústy kanovníka Pávka navrhovala, aby po smrti hraběte příslušelo arcibiskupské konzistoriu právo schvalovat navržené učitelské síly. Po ostré diskusi setrval hrabě na stanovisku

nezávislosti školy na církvi. Bylo konstatováno, že o náboženskou výuku a výchovu je na ústavu postaráno a že například jmenování řádových učitelek by odporovalo představě zakladatele o výuce a nevyhovovalo by potřebám českého národa. Nelze vyloučit možnost, že jeho určitá opozice vůči církvi vyplývala z neúspěšné snahy o arcibiskupský stolec.

Po založení spolku složil hrabě na stavbu školy v bance 70 000 zlatých v hotovosti a v r. 1895 47 000 zlatých v cenných papírech. 27. 8. 1894 se uskutečnila druhá valná hromada, která projednala a schválila koupi bývalých pevnostních pozemků o rozloze 6 794 m² od c. k. ministerstva financí za sumu 32 284 zlatých 26 krejcarů na stavbu ústavu. Na této schůzi byl na návrh kuratoria zvolen hrabě Pötting protektorem a jeho sestra Emílie hraběnka Pöttingová čestnou předsedkyní spolku. Stavba budovy ústavu byla započata v červnu 1894 podle plánu architekta Jakoba Gartnera. Práce řídil olomoucký stavitel Karel Starý. Stavba pokračovala rychlým tempem a byla dokončena již v polovině září 1895. Náklady na její výstavbu činily zhruba 110 000 zlatých.

Slavnostní otevření nového ústavu bylo stanoveno na 15. září 1895. Šlo o významný den pro všechny olomoucké Čechy. Město se stalo dostaveníčkem mnoha členů vlasteneckých spolků z celého okolí. Německá radnice se snažila slavnosti zabránit zákazy i pohotovostí městské policie, avšak všechna opatření byla marná. Slavnost se konala za hojné účasti lidu a čestných hostů. Na biskupství a v Kanovnické ulici se shromáždil průvod asi deseti tisíc lidí, který prošel celým městem až k budově Ústavu hraběte Pöttinga. Po obřadu svěcení budovy se v 1. pracovní škole uskutečnila slavnost otevření a předání ústavu. Projev přednesl předseda Ústřední Matice školské profesor J. Čelakovský - vyzdvihl v něm zásluhu zakladatele ústavu o rozvoj českého školství v Olomouci a zdůraznil význam nového způsobu výuky v ústavu. Na jeho slova odpověděl hrabě Pötting "...Já volil ústav pro vzdělání dívek. Učinil jsem tak z toho plného přesvědčení, že národu českému ničeho se tak nedostává, jako pravé české ženy. Neboť je žena duší každé rodiny. Žena vzdělaná, rozvážlivá, mírná, zbožná a mravná je pravým požehnáním Božím každé rodiny." Projev zakončil slovy: "...zde vám, předsedkyně kuratoria paní Amálie Ambrosová, odevzdávám klíč ústavu a tímto odevzdávám jej národu českému. On dal rodu mému dům v této zemi, svůj přeslavný inkolát v království českém, já odevzdávám jemu dům pro dívky jeho, na paměť rodu mého."

Projevy jednotlivých řečníků vykazovaly charakteristické rysy dobového stylu, který se vyznačoval tendencí k bombastickému zachycení skutečnosti a k mnohomluvnému přechvalování zásluh přítomných osob.

Již v r. 1895 vyšel tiskem Organizační statut Ústavu hraběte Emanuela Pöttinga v Olomouci, který se stal významnou součástí dokumentace školy. Jako majitele ústavu a zároveň jeho vydržovatele uvádí spolek Ústav hraběte Pöttinga, jenž je oprávněn zřizovat učební kurzy a školy, v nichž by se vyučovaly teoretické i praktické předměty, dále výrobní dílny a ženské penzionáty, kuchařské a hospodyňské školy. Teoretické vyučování zahrnovalo povinné a nepovinné předměty. K povinným předmětům patřilo náboženství, český jazyk, vychovatelství, konverzace, dějepis, zeměpis, počty, přírodopis, přírodopis, psaní, kreslení a tělocvik. Mezi nepovinné předměty byl zahrnut zpěv, hudba a cizí jazyky - nejčastěji němčina a francouzština. Praktické vyučování zahrnovalo práce v kuchyni, prádelně, žehlárně, ve sklepě i na zahradě. Tyto práce byly doplněny návštěvami opatroven a mateřských škol, vycházkami do přírody a podobně.

V organizačním statutu byly rovněž uvedeny prostředky, pomocí nichž byl udržován chod ústavu. Mohlo být disponováno hotovým jměním spolku, které se rozrůstalo o řádné příspěvky všech jeho členů. Dále každá chovanka (pokud nepocházela z nemajetné rodiny) platila pravidelné školné. Důležitou položku tvořily dary a jiné příjmy ústavu. Organizační statut stanovil též povinnosti ředitele ústavu i členů učitelského sboru. Učitelé byli přijímáni ředitelem a kuratoriem. Jejich působení na škole schvaloval c. k. školní úřad. Aby mohli být přijati, museli splňovat dané podmínky:

- prokázat způsobilost vyučovat na střední škole i na měšťance
- být římskokatolického vyznání
- mít tři roky praxe
- alespoň jeden rok provizorně působit na ústavu

Nad vyučováním náboženství ve škole měla hlavní dozor olomoucká konzistoř, která také dosazovala učitele tohoto předmětu.

Pro správný chod školy byl důležitý nejen organizační statut a učební osnovy, ale také školní řád, podle kterého se musely řídit všechny chovanky ústavu. Zahrnoval pravidla chování žaček v době před vyučováním, během výuky i po jejím skončení uvnitř i mimo budovu školy.

Každý první učební den týdně se konalo shromáždění chovanek ve dvoraně školy, kde se přednesly požadavky či připomínky ředitelství ústavu. Výuka byla zahájena a zakončena modlitbou. Během vyučování byla vyžadována od všech žaček pozornost. Byla-li některá vyvolána k tabuli, musela se učitelu uklonit. Na otázky byla povinna odpovídat celou větou. Ve školním řádu nebyly opomenuty ani takové drobnosti, jako je např. zákaz jíst a napovídat ve vyučování, nebo povinnost při psaní na tabuli držet v levé ruce houbu na mazání. Bezvadné chování vyžadoval školní řád od dívek i mimo ústavní budovu. Na procházkách si měly počínat nenápadně, slušně, zakázáno bylo toulání bez dozoru. Nesměly být pořádány sbírky, žákyně ústavu nesměly vstupovat do spolků, účastnit se plesu nebo taneční zábavy mimo školu.

Školní řád byl věrným odrazem dobových požadavků na výchovu dívek; odrážel i silný vliv římskokatolické církve

ve škole. Do roku 1918 nebyl podstatně změněn. Jeho nařízení pomáhala zajistit důslednou apolitičnost výchovy, která byla jedním z významných rysů organizace výchovného procesu v Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci.

Vývoj Ústavu hraběte Pöttinga v letech 1895-1918

První školní rok v Pöttingeu

Vyučování v Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci bylo povoleno místodržitelstvím v Brně výnosem z 15. 7. 1895. Škola byla původně zřízena pro dvě stě žáků, z nichž šedesát bylo chovankami penzionátu.

Brzy po slavnostním otevření Ústavu hraběte Pöttinga se v něm rozběhl normální školní život. Byl však narušován projevy národnostní nesnášenlivosti, neboť olomoučtí Němci se s existencí české školy dlouho nemohli smířit. To se odráželo zejména v nevhodném chování německé mládeže vůči chovankám Pöttingea, které bylo často natolik hrubé, že musela zasáhnout městská policie.

V prvním školním roce 1895/96 byla otevřena I. a II. třída literní školy pro dívky od 11 do 14 let. Pro velký zájem musela být otevřena dvě oddělení. V penzionátu byly ubytovány mimo olomoucké žákyně. Dále byly v tomto školním roce otevřeny dvě pracovní průmyslové školy, kde se vyučovalo šití prádla a uměleckému vyšívání, hudební škola a kurz pro vyučování německého jazyka a francouzštiny. Byla též sestavována knihovna, která se na konci školního roku rozrostla na 170 děl o 320 svazcích. Tvořilo ji oddělení pro učitele, pro chovanky a oddíl knih pro nemajetné žákyně. Budovala se též tělocvična, tvořily se sbírky učebních pomůcek pro jednotlivé předměty.

Úspěšný průběh prvního školního roku Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci měl velký vliv na růst jeho popularity ve městě i na celé Moravě. Pokud se během doby výuky objevily problémy, příznivci hraběte i ústavu, ať již šlo o organizace nebo o soukromníky, se snažili vypomoci ze všech sil. O jejich nadšení a obětavosti svědčí zprávy z dobového tisku, které často uvádějí rozsáhlé seznamy darů ve prospěch školy. Také s jejich pomocí se podařilo úspěšně zahájit chod celého ústavu.

Rozvoj školství v ústavu do roku 1914

V roce 1896 nastala ve vedení ústavu významná změna – do jeho čela se po odchodu ředitele Jana Burdy postavil Isidor Kahlig. Do vedení ústavu se tak dostal muž, který všechny své síly věnoval rozvoji školství v Pöttingeu. Působil zde od počátku školního roku 1896/97 až do roku 1924. Byl znám jako národnostně uvědomělý Čech, ale podobně jako hrabě Pötting viděl budoucnost našeho národa jen ve svazku s Rakousko-Uherskem. V Olomouci působil jako předseda odboru Národní jednoty.

Pro Ústav hraběte Pöttinga vykonal Isidor Kahlig velký kus práce. Dbal na to, aby linie, kterou vytyčil zakladatel ústavu, byla vždy přísně dodržována. Byl dobrým organizátorem, za jeho vedení ústavu zde vznikla a rozvíjela se řada nových typů škol a kurzů. Přibyla třetí třída literní školy, kterou tak již navštěvovalo 116 žáků, byla zřízena třetí pracovní průmyslové školy pro šití oděvů, nově zřízen hospodyněsko-kuchařský kurz. Dále byl otevřen kurz pro malování porcelánu, kurz uměleckého vypalování dřeva, večerní kurzy pro šití a vaření a pro šití prádla a šatů. Ve školním roce 1899/1900 byla otevřena obchodní škola, kde byly zapsány 43 dívky a vyučovalo se zde účetnictví, zbožíznalství, těsnopis, psaní na stroji apod. Od tohoto školního roku se zlepšila i finanční situace ústavu, neboť zemský sněm začal škole poskytovat subvence ve výši 2 500 zlatých ročně.

Počet žáků ústavu se neustále zvyšoval - v roce 1899 přesáhl 360 dívek. Tato skutečnost si vynutila rozšíření dosavadní budovy o přístavbu. Nově postavené křídlo zvýšilo kapacitu budovy téměř na dvojnásobek. Současně se stavbou nové budovy byly provedeny úpravy ve starší budově, např. zavedení elektrického osvětlení (doposud se zde svítilo petrolejem).

Po deseti letech činnosti byla nabídka ústavu v roce 1905 následující: 7 škol (dívčí literní, pokračovací vyšší dívčí, obchodní, průmyslová, kuchařsko-hospodářská, jazyková a hudební), 7 kurzů (malba-kresba, malba porcelánu, umělecké vypalování dřeva, šití, tanec, pravopis a krasopis) a penzionát, který poskytoval ubytování mimo olomouckým žákyním ústavu i jiných městských škol.

Celkový počet žáků tehdy byl 451, z toho asi 75% tvořily dívky z Moravy, polovina žáků pocházela z rodin inteligence a obchodnicko-živnostnických kruhů. Večerní kurzy navštěvovalo kolem 1500 zájemkyň. Počet učitelů vzrostl z 12 v r. 1896 na 34 v r. 1905.

Na podzim 1905 zasáhly do celkem poklidného života ústavu a jeho chovanků národnostní nepokoje ve městě. Budova školy se v listopadu stala terčem útoku německých výtržníků, při němž bylo rozbito 47 okenních tabulí. Část žáků tehdy byla na divadelním představení v Národním domě, u něhož došlo k nejostřejším srážkám. Návštěvníci divadla, mezi nimi i chovanky Pöttingea, byli z Národního domu vyváděni bočním vchodem.

Ve školním roce 1909/10 byla reorganizována průmyslová škola. Skládala se pak z těchto oddělení: dvouletá odborná

škola pro šití prádla, dvouletá odborná škola pro šití šatů, odpolední kurzy pro šití prádla a šatů, bezplatné večerní kurzy pro šití prádla, šatů a kreslení stříhů, modistický kurz. Byl zřízen kurz fotografický a výuky esperanta.

V roce 1912 vydalo c. k. ministerstvo veřejných prací organizační a učební osnovy pro nový typ školy, která byla nazvána "Vyšší škola pro ženská hospodářská povolání". Jejím účelem bylo zdokonalit ty vědomosti a dovednosti dívek, které by mohly využít k samostatným hospodyňským povoláním nebo hospodářsko-administrativní službě v nejrůznějších ústavech (v emocnicích, lázeňských domech, lázeňských ústavech, sirotčincích, opatrovacích ústavech, v dětských opatrovnách, ústavech pro choromyslné, slepé a hluchoněmé, ve vychovatelnách, sanatoriích, lidových kuchyních a útulcích).

Výnosem c. k. moravského místodržitelství ze dne 27.7. 1914 bylo povoleno otevření této školy i na Ústavu hraběte Pottinga v Olomouci. Škola byla tříletá a tvořily ji předměty tohoto charakteru:

- všeobecné vzdělávací předměty - jazyky, zeměpis, kulturní dějiny, počty, zdravotvěda, užitý přírodopis, občanská nauka, zpěv, tělocvik
- odborné předměty – účetnictví, zbožíznalství, vychovatelství, národní hospodářství, nauka o administrativní správě ústavu
- předměty hospodářského rázu - šití bílého prádla, šití šatů, nauka o potravinách, nauka o vedení domácnosti, vaření a stolování
- hospodářská cvičení - praní, žehlení, nakládání ovoce

Na konci tříleté docházky obdržely absolventky vysvědčení o způsobilosti vykonávat hospodářsko-administrativní práce.

Zásluhou vedení školy v čele s ředitelem Isidorem Kahligem, kuratoria i příznivců ústavu se nová škola stala významnou součástí českého školství v Olomouci. Výuka se stále důsledně držela požadavků, které vytyčil zakladatel ústavu hrabě Pötting. Podstatnou část jejích učebních oborů tvořily ty, které prakticky připravovaly dívky na budoucí roli ženy - hospodyně. Přitom ovšem nebylo opomenuto všeobecné vzdělání ani oblast kulturních zájmů žákyň.

Ústav měl dobré jméno a jeho absolutorium bylo v tehdejší společnosti velmi uznáváno.

Válečná léta 1914-1918

Do existence Ústavu hraběte Pöttinga výrazně zasáhly obě světové války. Brzy po vypuknutí první světové války byl v budově ústavu ubytován vojenský oddíl v počtu 800 mužů a ústav byl dočasně přeměněn na vystrojovací stanici. Na podzim 1914 byla budova vyhlédnuta jako lazaret pro 400 vojáků, ale úsilím ředitele I. Kahliga se tomu podařilo zabránit, takže školní rok byl přece jen, byť ve stísněných podmínkách, řádně zahájen.

Průběh války měl vliv na zásobování školy potravinami, vedení školy muselo bojovat s nedostatkem peněz, snížil se počet chovank, někteří učitelé museli odejít do armády. 21. ledna 1915 vydalo c. k. ministerstvo veřejných prací výnos, ve kterém vyzvalo všechny kuchařsko-hospodářské školy, aby zkoušely připravovat pokrmy z dostupných válečných potravin a aby sestavily recepty, se kterými by seznámily veřejnost. Na Ústavu hraběte Pöttinga bylo takto sepsáno 46 nových receptů, které byly vydány tiskem. V lednu roku 1917 bylo v ústavu umístěno štábní oddělení 13. domobraneckého pluku a zbrojní dílna. Teprve 10. prosince 1918 byla budova odevzdána původnímu účelu.

S blížícím se koncem války nabývalo na síle národnostní uvědomění českých lidí, což se odrazilo také ve vystoupeních, při kterých se chovankám představili přední čeští umělci. Pozvání přijala i světově proslulá operní pěvkyně Ema Destinová, která v té době nedostala povolení k odjezdu do ciziny pro podezření z protirakouské špionážní činnosti. Při svém vystoupení ve velké dvoraně školy zazpívala chovankám ústavu i mnoha hostům české národní písně. Přestože válečné události přivodily Ústavu hraběte Pöttinga mnoho problémů, které byly často řešeny jen s obtížemi, život školy se ani na okamžik nezastavil. Systém škol a kurzů se sice během let 1914-1918 zúžil, výuka však pokračovala dále. Během války byly v budově tyto školy a kurzy: 3 ročníky literární (měšťanské) školy, 2 ročníky vyšší školy pro hospodářská povolání, 2 ročníky obchodní školy, 2 ročníky průmyslové školy a kuchařsko-hospodářská škola.

Veřejná obchodní škola Ústavu hraběte Pöttinga

Nejvýznamnější a nejdéle trvající v systému škol Ústavu hraběte Pöttinga byla veřejná obchodní škola. Na konci 19. století existovaly na Moravě pouze dvě obchodní akademie - v Prostějově (od r. 1894) a v Brně (od r. 1895). Obchodní škola v této době ještě nebyla založena. Snaha přimět moravská města, aby otevřela alespoň chlapeckou obchodní školu, vyzněla naprázdno. Myšlenka zřídit dívčí obchodní školu v Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci vzešla od tehdejšího ředitele Isidora Kahliga. Tato škola byla otevřena ve školním roce 1899/1900 jako první obchodní škola na Moravě a první česká dívčí obchodní škola v českých zemích.

Organizační statut a učební osnovy dvouleté dívčí obchodní školy při Ústavu hraběte Pöttinga byly schváleny v dubnu 1901 ministerstvem kultury a vyučování. Účelem školy bylo dát dívkám znalosti potřebné pro samostatné vedení obchodních

i kupeckých knih a korespondence. Podmínkou přijetí do 1. ročníku byl minimální věk 14 let a ukončený 3. ročník měšťanské školy.

Předměty, které se na škole vyučovaly, byly povinné i nepovinné. Mezi povinné patřila čeština, němčina, kupecké počty, česká obchodní korespondence, německá obchodní korespondence, jednoduché účetnictví, složité účetnictví, obchodní nauka a právo směnečné, obchodní zeměpis, krasopis a nauka o zboží. Nepovinnými předměty byly ruština, francouzština, těsnopis a psaní na stroji.

O hospodářskou a finanční správu školy pečovalo kuratorium. Až do školního roku 1920/21 vykonával funkci kuratoria výbor Ústavu hraběte Pöttinga. Od tohoto roku tvořil kuratorium spolkový výbor, zástupci města Olomouce, Obchodní a živnostenské komory v Olomouci, zástupci zemského moravského výboru a ministerstva školství a národní osvěty.

V letech 1899-1921 návštěvnost školy postupně vzrůstala - ze 43 žákyň ve školním roce 1899/1900 na 184 ve školním roce 1920/21. Zvýšení zájmu bylo zvláště výrazné po vzniku ČSR v r. 1918. Během prvních dvaceti pěti let trvání školy bylo v obou ročnících zapsáno téměř 2 500 žákyň z Čech, Moravy, Slovenska, Polska, Ruska, Jugoslávie, Rumunska, Německa, Maďarska, Rakouska i jiných zemí.

Na rozdíl od jiných škol Pöttingea navštěvovala veřejnou obchodní školu ve značném počtu děvčata z nemajetných rodin. Aby jim bylo studium umožněno, byly buď částečně nebo úplně osvobozeny od placení školného. Při škole byl rovněž zřízen podpůrný fond, z něhož se nemajetným žákyním vyplácely podpory a hradily se různé jiné výdaje, např. cestovní při exkurzích a výletech atp. Žákyně dostávaly každoročně také stipendia od zemského výboru, od ministerstva školství, od olomoucké Obchodní a živnostenské komory a stipendia z nadací, které byly při škole zřízeny.

Ředitelem školy byl do školního roku 1919/20 Isidor Kahlig, po něm se této funkce ujal Alois Kleveta, který do té doby pracoval jako státní ředitel městské obchodní školy v Kutné Hoře. Od školního roku 1919/20 začalo období "postátňování" učitelského sboru. Tato akce neproběhla jednorázově, byla ukončena až v r. 1927, kdy všech sedm členů učitelského sboru vstoupilo do státních služeb.

Učitelé měli k dispozici profesorskou knihovnu, která ve školním roce 1921/22 shromažďovala 1 700 knih. Žákovská knihovna v témže roce obsahovala pouze 330 svazků, do roku 1938 však počet knih vzrostl na téměř 1 200 kusů.

Žákyně obchodní školy se účastnily všech celoustavních kulturních akcí, navštěvovaly představení místního divadla, chodily na koncerty i jiná umělecká vystoupení, zúčastňovaly se různých přednášek. Samy účinkovaly na mnoha hudebních, tělocvičných, tanečních i divadelních večírcích ústavu. Téměř všechny dívky se staly členkami Červeného kříže a vypomáhaly při nejrůznějších dobročinných akcích a sbírkách. Obchodní škola pořádala pro své žákyně časté výlety, při kterých dívky poznávaly různé oblasti Moravy, Čech i Slovenska (např. Beskydy, Jeseníky, Šumavu, Tatry). Byly také organizovány zájezdy do ciziny. V roce 1904 založily bývalé žákyně školy Spolek absolventek dvouleté dívčí školy obchodní při Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci. Ve stanovách spolku byl vytyčen jeho účel - udržovat vzájemné styky absolventek, podporovat je při hledání pracovních příležitostí, rozšiřovat odborné znalosti členek, ale zároveň také všech českých žen, starat se o další rozvoj dvoutrídí obchodní školy při Ústavu hraběte Pöttinga a napomáhat vzestupu českého obchodu. Prvním předsedou Spolku se stal ředitel ústavu Isidor Kahlig. Spolek se pravidelně každý rok scházel na valné hromadě. Ke konci školního roku 1905/06 měl již 110 členek.

Veřejná obchodní škola existovala na půdě Ústavu hraběte Pöttinga až do konce čtyřicátých let, tj. do vzniku zdravotnické školy.

Rozvoj Ústavu hraběte Pöttinga v meziválečném období (1918-1939)

Vznik samostatného československého státu způsobil velký rozvoj Pöttingea. Z německých škol sem přešlo tolik českých žákyň, že bylo nutno otevřít tři další třídy školy literní. V šesti třídách této školy pak bylo 269 žákyň. 4. 1. 1919 byla literní (měšťanská) škola převzata do městské správy, takže se ústavním financím značně ulevilo. 31. 8. téhož roku se tato škola přestěhovala do budovy v Macharově ulici (dnešní třída Spojenců), kde byla dříve německá dívčí měšťanská škola. V roce 1920 převzalo město do své správy i průmyslovou školu, která však zůstala pod střechou Pöttingea.

Po odchodu literní školy byla v Pöttingeu otevřena další třída 1. ročníku obchodní školy a také odpolední kurzy pro šití prádla. K 1. září 1920 bylo pro obchodní školu zřízeno vlastní kuratorium a profesorský sbor byl od tohoto roku postupně postátňován.

Ve školním roce 1921/22 vznikl v Pöttingeu nový školní útvar, který se jmenoval Švýcarský penzionát, a to z toho důvodu, že v něm bylo českým dívkám z tzv. lepších rodin poskytováno vzdělání, za kterým odcházely do švýcarských škol, tj. všeobecné a praktické vzdělání - výcvik v cizích jazycích, hudbě, znalosti ženských prací. Roku 1929 byl přejmenován na vyšší dívčí školu. Tato škola dočasně zanikla ve školním roce 1932/33.

Po 40 letech trvání, tj. v roce 1935, byly v Pöttingeu tyto útvary: obnovená vyšší dívčí škola, veřejná obchodní škola

(ve 4 ročnících 148 žákyň), veřejná odborná škola pro ženská povolání (180 žákyň), časové kurzy (81 návštěvnic) a penzionát.

V období 1918-1939 dosáhl počet absolventek čísla 3093.

Některé další zajímavé informace o životě Ústavu hraběte Pöttinga

Hlavní skupina žákyň pocházela z Moravy, Čech a Slovenska. Byly tu však i studentky z jiných zemí, např. z Rakouska, Maďarska, Rumunska, Ruska, Polska, Jugoslávie, Turecka, Jižní Afriky, USA, Německa atd. Mezi chovankami penzionátu byla i Gerta Figulusová-Kalliková, potomek Jana Ámose Komenského. Své jméno zdědila po zeti Komenského Hrnčířovi (latinsky Figulus), jehož se jako opuštěného sirotka Komenský ujal a vychoval jej. Figulus byl Komenskému velkou oporou v nejtěžších letech perzekuce a exilu.

Studium na Ústavu hraběte Pöttinga nebylo přístupno všem sociálním vrstvám ve stejné míře, což bylo důsledkem značných finančních nákladů, které výuku i pobyt na této škole provázely. Školní poplatek činil 3 zlaté měsíčně, návštěva nepovinných předmětů 2 zlaté měsíčně za jeden předmět. V období první republiky činilo zápisné 10,- Kč, poplatek na pomůcky 20,-Kč a školné v jednotlivých ročnících 300,-, 350,- a 400,- Kč.

Od otevření Ústavu hraběte Pöttinga měl ve školní budově své vyhrazené prostory penzionát. Byl zřízen pro mimoolomoucké žákyně, kterým měl nahradit domácnost s veškerým zaopatřením. Bylo stanoveno, že dívky, které v něm byly ubytovány, budou poučováním i osobním příkladem vychovatelek vedeny k pochopení role ženy v rodině, ve společnosti i v národě. Penzionát byl zařízen anglickým stylem - kromě ložnic (pro 8-12 dívek) užívaly chovanky tři velké studovny, ve kterých trávily většinu času mezi výukou a večeří. Využívání jednotlivých místností penzionátu bylo upřesněno v penzionátním řádu Ústavu hraběte Pöttinga. Ráno chovanky vstávaly v 6 hodin, za mimořádně parných letních dnů již v 5 hodin. Po úklidu ložnice se odebraly do kaple ke společné ranní modlitbě. Po snídani se přesunuly do studovny, kde trávily čas do zahájení výuky, která probíhala až do 12 hodin. Odpolední vyučování trvalo od 14 do 16 hodin, poté následovala svačina. Po ní se chovanky věnovaly procházkám nebo hrám v tělocvičně. V 19 hodin byla společná večeře, do 20 hodin jim byla ponechána volná zábava a od 20. do 21. hodiny byla stanovena doba studia a práce. Po odzvonění 21. hodiny se konala večerní modlitba, po které se chovanky odebraly do ložnice. V penzionátním řádu byla zároveň upřesněna řada zásad života dívek. Bylo stanoveno, že žákyně se musí povinně účastnit pravidelných procházek, nesmí se při nich učit ani číst knihy. Potkají-li významnou osobu, nebo někoho staršího, musí je slušně pozdravit úklonou.

Chovanky se svými rodinami po celou dobu pobytu v ústavu korespondovaly. Na psaní dopisů dohlížely vychovatelky i ředitelství školy. Dopisy, které byly jakýmkoliv způsobem podezřelé, vychovatelka odebrala a odevzdala řediteli. Ten je za přítomnosti dívek, jež byly adresátkami nebo odesílatkami, otevřel a překontroloval jejich obsah.

Další ustanovení penzionátního řádu se týkala osobní hygieny. Bylo určeno, že se chovanky mají v létě koupat co 14 dnů, v zimě bylo koupání jednou měsíčně nahrazeno mytím nohou. Sobota odpoledne byla vyhrazena úklidu a opravě věcí chovaneček.

Řád obsahoval celou řadu nařízení, jako například zákaz kupovat učitelům dárky ke jmeninám, vyhlížet z okna na kolemjdoucí či nechat si přinášet nákupy od externích chovaneček, nařízení o tom, že zábavné knihy mohou být čteny pouze v neděli odpoledne apod.

Směr, kterým se ubírala výchova v penzionátu, byl určen cílem vychovat pracovitě a poslušně manželky - hospodyně. Tomu byla podřízena celá organizace výchovného působení na dívky. Přestože v penzionátu vládla tuhá kázeň, píší ve svých vzpomínkách chovanky i vychovatelky Pöttingea o době pobytu v něm s láskou i trochou nadnesené nostalgie.

Počet učitelů ústavu se pohyboval v rozmezí od 13 do 43 - měnil se v souvislosti se změnami v systému škol ústavu. Hodinový úvazek jednotlivých učitelů se různil. Pro tzv. odborné předměty byl podstatně vyšší než u ostatních oborů - činil asi 30 hodin týdně. Mezi učiteli bylo vždy asi 20% externistů z jiných olomouckých škol.

Od r. 1901 existoval Svépomocný fond učitelského sboru Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci. Jeho účelem bylo poskytnout určitou finanční pomoc těm členům, kteří museli pro nemoc zanechat svého povolání, nebo těm, kteří vystoupili ze služeb ústavu. Prostředky pro tyto podpory byly získávány formou členských příspěvků, příspěvků Ústavu hraběte Pöttinga a příležitostných darů. Členem tohoto sdružení se mohl stát každý učitel nebo úředník školy. Postupem času byli však všichni členové učitelského sboru převzati do státních služeb, takže Svépomocný fond pozbyl svého významu.

Jako soukromá škola nemohlo Pöttingeum počítat s pravidelnými státními dotacemi, zůstávalo odkázáno na dobročinnost svých příznivců a na velkomyslnost c. k. rakouských úřadů. Dárci peněžních obnosů nezůstávali v anonymitě. Zveřejnění jejich jmen v olomouckém Našinci nejspíš napomáhalo růstu popularity těchto lidí mezi spoluobčany, což vyhovovalo jak samotným dárcům, tak Pöttingeu, kterému se tímto způsobem rozšiřoval okruh jeho příznivců.

Období 2. světové války (1939-1945)

Druhá světová válka zasáhla do historie ústavu mnohem rušivěji než první. První zásah okupantů byl v roce 1940, kdy zabrali část školy. Proto musel být zrušen abiturientský jazykový kurz, zřízený v roce 1939 pro absolventy obchodní školy s cílem umožnit jim částečné vzdělání namísto vysokých škol. Zápis studentek do školy byl ztížen různými předpisy a nařízeními. V roce 1942 okupanti zabrali celou budovu mimo penzionát, a proto byla výuka prováděna na jiných školách, zejména v budově měšťanské školy na Nové Ulici. V roce 1943 byl zabrán i penzionát a přeměněn na lazaret. V roce 1944 byly zrušeny odborné školy; učitelé a většina žáků byli totálně nasazeni. Po osvobození bylo vyučování obnoveno 10. června 1945, ovšem jen ve 2. patře budovy. V ostatních místnostech byla umístěna nemocnice pro repatrianty. Hmotné škody způsobené válkou byly nesmírné - inventář byl téměř zničen nebo rozkraden. Obnovení dřívějších poměrů bylo velmi obtížné.

Poválečný vývoj (1945-1948)

Podle Košického vládního programu z jara 1945 byl připraven systém jednotného školství. Znamenalo to, že soukromé školy budou změněny na státní, což se týkalo i škol v budově Pöttingea. Největšímu zájmu ze škol v ústavu se v tomto období těšila obchodní škola, na níž ve školním roce 1946/47 studovalo 342 žákyň. Značně navštěvovány byly i ostatní školy a kurzy, zejména vyšší škola pro ženská hospodářská povolání.

Vznik a rozvoj zdravotnické školy

Na základě Zákona o základní úpravě jednotného školství (školský zákon č. 95/1948 Sb.), vyhlášeného 10. května 1948, byly při bývalé odborné škole pro ženská povolání ustaveny dva ročníky sociálně zdravotní školy. To lze považovat za počátek zdravotnické školy v budově Pöttingea.

Ve školním roce 1949/50 byla škola osamostatněna jako vyšší sociálně zdravotní škola.

Vedle všeobecných ročníků měla v oborech zdravotní sestra, zdravotní pracovnice a porodní asistentka celkem 11 tříd. Studium bylo čtyřleté, první dva roky převažovaly všeobecně vzdělávací předměty, od 3. ročníku odborná specializace. V následujícím školním roce došlo k rozšíření spektra oborů o dětské sestry, zdravotní laboranty a rentgenologické pracovníky.

V budově Pöttingea zůstala však stále ještě odborná škola pro ženská povolání, jejíž žákyně bydlely v žákovském domově v budově školy.

Od školního roku 1951/52 se mění označení školy na vyšší zdravotní škola a obory jsou specializovány již od 1. ročníku. Studium bylo zkráceno na tři roky, což však nepřineslo očekávané výsledky. Hlavním problémem byl nízký věk a s tím související sociální i lidská nezralost žáků, kteří vzhledem k osmileté základní školní docházce přicházeli na školu již ve 14 letech a končili v 17 letech; byli učivem přetěžováni, navíc neplnoletost absolventek způsobovala řadu problémů v praxi.

Dvě třídy bývalé odborné školy pro ženská povolání zůstaly pod správou zdravotní školy s názvem škola výživy, obor praktické dietetiky.

Na jaře 1952 byla budova Pöttingea předána státu, v témže roce byl likvidován spolek Ústav hraběte Pöttinga. Ve školním roce 1953/54 přešla škola pod správu ministerstva zdravotnictví a v r. 1954 byl její název změněn na zdravotnická škola. Trpěla tehdy značnými obtížemi, které souvisely s její nízkou vybaveností pro dané zaměření.

V roce 1954 byla dokončena adaptace bývalé kuchyně na hematologickou laboratoř a zahájena adaptace druhé kuchyně na chemickou laboratoř. V roce 1955 byla provedena oprava elektrického vedení, v žákovském domově byla zavedena teplá voda, bylo upraveno hřiště.

Od školního roku 1955/56 bylo opět zavedeno čtyřleté studium. V témže roce byly zřízeny první třídy studia při zaměstnání, čímž bylo umožněno získat způsobilost pro výkon povolání ve zdravotnictví i dosud nekvalifikovaným pracovníkům.

V polovině 50. let byl poněkud snížen počet žákyň a byly otevírány jen obory zdravotní sestra, dětská sestra a zdravotní laborant. Kvalita praktického výcviku na školních pracovištích Fakultní nemocnice tehdy velmi utrpěla odchodem řadových sester, které patřily k nejkvalitnějším zdravotním sestram. Na přelomu 50. a 60. let se postupně začaly otevírat třídy dvouletého studia pro absolventy středních všeobecně vzdělávacích škol (pomaturitní studium), většinou v oborech rentgenologický laborant, porodní asistentka a zdravotní sestra. Později byl otevřen i obor rehabilitační pracovník. Vedle oboru zdravotní laborant byl otevřen i další technický obor čtyřletého studia - zubní laborant. Materiální podmínky školy se postupně začaly zlepšovat - vybavovaly se kabinety, doplňovala se školní knihovna, budova dostala novou fasádu.

V roce: 1960 byl vydán Zákon o soustavě výchovy a vzdělání (školský zákon č. 186/1960 Sb.), podle něhož tvoří

všechny školy a výchovná zařízení jednotný školský systém.

Bylo zavedeno devítileté základní vzdělání, na které navazoval systém středních škol. Na základě tohoto zákona byl proto změněn název zdravotnické školy na střední zdravotnická škola. V roce 1968 byla provedena úprava učebních plánů všech oborů v souvislosti se zavedením pětidenního pracovního týdne.

Od počátku 70. let byl obsah vzdělání středních zdravotnických pracovníků orientován na metody práce v týmu, který tvoří lékař, střední zdravotnický pracovník a nižší zdravotnický personál. Obsah vzdělání byl rozvržen do soustavy společenskovědních, přírodovědných a odborných předmětů, praktického výcviku a souvislé odborné praxe.

Od školního roku 1991/1992 byla na škole v rámci oboru zdravotní sestra (později všeobecná sestra) otevírána vždy jedna třída s křesťanským zaměřením. Pro tuto třídu se staly již tradičními předvelikonoční zájezdy do Říma a Vatikánu, organizované ve druhém ročníku studia.

Mnohé studentky školy byly a jsou zapojeny do řady mimovyučovací a mimoškolních aktivit, zejména do činnosti ČČK, pečovatelské služby, sdružení pro občanské záležitosti, různých uměleckých souborů, do studentské odborné činnosti, některé do literárních soutěží.

Po rozpadu KÚNZu v Ostravě v r. 1991 přešla škola přímo pod Ministerstvo zdravotnictví a získala právní subjektivitu.

V současné době probíhá výuka v 18 třídách denního čtyřletého studia v oborech všeobecná sestra (vznikl spojením oborů zdravotní sestra a dětská sestra od školního roku 1992/1993), zdravotní laborant, zubní technik a farmaceutický laborant a v 10 třídách pomaturitního studia v oborech diplomovaný fyzioterapeut (tříleté vyšší odborné studium), všeobecná sestra, dětská sestra, porodní asistentka, radiologický laborant (dvouleté obory) a sestra pro intenzivní péči (jednoleté specializační studium). Kromě těchto forem studia na škole probíhá i studium při zaměstnání, a to dvouleté dálkové pomaturitní v oboru zdravotní laborant a čtyřleté večerní v oboru všeobecná sestra.

Škola má kolem tisíce studentů. Pedagogický sbor v počtu 62 učitelů a učitelek a 9 vychovatelek je doplněn více než stem externích vyučujících.

Významnou součástí školy je domov mládeže. Do počátku 80. let byl umístěn v prostorách bývalého penzionátu, pozdějšího žakovského domova. Bylo v něm tehdy ubytováno kolem 60 studentek čtyřletého a pomaturitního studia. V roce 1981 se hlavní část domova přestěhovala do nové budovy v areálu vysokoškolských kolejí na Šmeralově ulici, kde byla pro studenty školy vyhrazena kapacita 80 lůžek. V budově školy byly velké pokoje domova mládeže přeměněny na učebny, zatímco v malých pokojích zůstala ještě část děvčat. Takto rozdělený domov existoval do roku 1989, kdy začaly být všechny jeho prostory ve školní budově využívány pro potřeby výuky. Od r. 1990 je celý domov umístěn v nové budově na Šmeralově ulici, kde děvčata bydlí ve dvoulůžkových pokojích s příslušenstvím. V současné době má domov kapacitu 250 lůžek. Je vybaven čtyřmi klubovny s televizí, videem, gramofonem a CD přehrávačem. Ve volném čase mají studenti k dispozici i malou posilovnu, velmi dobře vybavenou knihovnu, šicí stroj a počítač. Ze 250 studentů ubytovaných na domově je 150 studentů SZŠ, zbývající část tvoří studenti jiných olomouckých škol, např. soukromé kosmetické školy a Slovanského gymnázia.

V závěru nezbyvá než vysoce ocenit práci všech učitelů a ostatních zaměstnanců školy, kterou zde během desítek let vykonali, a vyjádřit přání, aby si škola i v budoucnu udržela postavení důležité instituce, jež svým studentům poskytuje kvalitní všeobecné i odborné vzdělání.

Prameny:

Památník na můj pobyt v Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci. Olomouc 1900. Výroční zprávy Ústavu hraběte Pöttinga (1896–1932).

Památník Ústavu hraběte Pöttinga. Olomouc 1935.

Kronika Střední zdravotnické školy v Olomouci.

Kahlig, I.: Emanuel hrabě Pötting-Persing, probošt kapituly olomoucké. Olomouc 1898.

Novosadová, E.: Historie Ústavu hraběte Pöttinga a rozvoj Střední zdravotnické školy v Olomouci (závěrečná práce doplňkového pedagogického studia). Olomouc 1992.

Šmirková, H.: Vývoj dívčího odborného školství v Olomouci (diplomová práce). Olomouc 1986.

Vitásková, R.: Nástin vývoje ošetřovatelství (diplomová práce). Olomouc 1992.

VÝVOJ ŠKOLY V LETECH 1990-2010

Při příležitosti 100. výročí založení Ústavu hraběte Pöttinga byl škole v říjnu 1995 propůjčen název Střední zdravotnická škola Emanuela Pöttinga. K 1. lednu 1997 se název školy změnil na Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola Emanuela Pöttinga. K této změně došlo v souvislosti se zřízením Vyšší zdravotnické školy z důvodu transformace dosavadního dvouletého pomaturitního studia na tříleté vyšší odborné studium. Prvním oborem, který byl v rámci experimentu na škole otevřen, byl obor diplomovaný fyzioterapeut. Ve školním roce 1996-1997 byly na VZŠ otevřeny obory diplomovaná dětská sestra, diplomovaná porodní asistentka a diplomovaný radiologický asistent, v následujícím školním roce pak ještě obory diplomovaná všeobecná sestra a diplomovaná sestra pro intenzivní péči. Vedle těchto oborů vyššího odborného studia se na škole samozřejmě dále rozvíjely obory čtyřletého studia všeobecná sestra, zdravotní laborant a zubní technik, k nimž se ve školním roce 1995-1996 nově přiřadil obor farmaceutický laborant, a večerní studium oboru všeobecná sestra.

Od roku 1990 došlo k dalšímu výraznému rozvoji školy i z hlediska stavebního. V letech 1990-1991 byla provedena rekonstrukce kotelny z pevných paliv na plyn. K úspěšné realizaci této akce značnou měrou přispěla dotace od Státního fondu životního prostředí. V roce 1991 byla uskutečněna výměna části oken a jejich nátěr, kolem školy byl osazen živý plot.

V roce 1992 byla opravena a znovu zprovozněna novogotická kaple Pöttingea - byla zateplena a vymalována, byly v ní renovovány vitráže a zrekonstruován lustr. Takto obnovená působivá síň s vynikající akustikou se stala místem konání řady komorních koncertů a mší a slouží též ke slavnostnímu předávání maturitních vysvědčení nebo výstavám obrazů.

V letech 1993-1995 byla provedena komplexní renovace tepelného systému v celé budově, v jejímž rámci byla zavedena automatizovaná regulace vytápění. V roce 1994 byla uskutečněna rekonstrukce podlahy a jeviště auly, díky níž se školní aula stala zřejmě největším parketovým sálem s podlahovým vytápěním na Moravě.

V září 1995 byla dokončena modernizace školní jídelny, ve které bylo zavedeno stravování systémem školní restaurace Eurest (výběr 4 jídel, bufetové občerstvení, bezhotovostní platby), do provozu byla uvedena nová telefonní ústředna, byla zrekonstruována telefonní síť, zprovozněna 2. a 3. počítačová síť, dokončena elektronizace a učebny byly dovybaveny počítačovou technikou. **V říjnu 1995 byla ukončena oprava fasády vnitřního traktu školy, v letech 1996-1998 pak proběhla náročná výstavba objektu laboratoří oborů zubní technik a farmaceutický laborant a nové tělocvičny, která si vyžádala prostředky ve výši 56 mil. Kč.**

K 1. listopadu 1996 byla škola po 43 letech převedena z působnosti Ministerstva zdravotnictví ČR pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

V letech 1997 a 1998 byly nově vybaveny odborné laboratoře zubních techniků a zdravotních laborantů a odborné učebny ošetřovatelství, porodních asistentek, sester pro intenzivní péči a dětských sester., v roce 1998 byla vybudována výtahová plošina pro imobilní občany.

Škola se také aktivně podílela na organizaci řady seminářů a jiných vzdělávacích akcí, např. celostátní výstavy a soutěže Vivat Vita, prezentačních výstav středních škol okresu Olomouc Schola Mea a Scholaris, Dnů zdraví atp. Každoročně je pro zájemce o studium i pro širokou veřejnost pořádán Den otevřených dveří.

V prosinci 1995 školu v rámci účasti na konferenci o evropských studiích na Filozofické fakultě UP v Olomouci navštívila členka delegace učitelů a studentů ze Spojených států, která zpracovávala seminární práci na téma Pöttingeum - Střední zdravotnická škola E. Pöttinga Olomouc, v listopadu 1995 a v říjnu 1998 pak delegace učitelů z Japonska, přičemž první návštěvy se zúčastnil i japonský ministr školství, který na informaci o stoleté tradici naší dívčí střední školy reagoval poznámkou, že před sto lety v Japonsku teprve uvažovali o tom, zda žena má vůbec mít nějaké vzdělání...

V červnu 1996 se škola ve spolupráci s institucí The British Council - středisko Olomouc podílela na organizaci Cambridgeských zkoušek, v listopadu 1996 ve spolupráci s partnerskou zdravotnickou školou z Rakouska organizovala cyklus přednášek rakouského lékaře prim. Dr. Pesendorfera na téma Psychosomatika a psychologie.

Ve zmiňovaném období se na škole intenzivně rozvíjela tradice pořádání koncertů v nádherné novogotické kapli Pöttingea - doposud se jich uskutečnilo více než 50 a nejčastějšími hosty byli sólisté opery Moravského divadla v Olomouci manželé Majtnerovi. Studenti také často navštěvují divadelní a filmová představení. Velmi hodnotnou a oblíbenou akcí se staly kulturně historické exkurze tříd 4. ročníku do Prahy. Rovněž **byla založena tradice konání maturitních plesů školy spojených se stužkováním maturitních tříd. V letošním školním roce se tato akce koná již pojednadvacáté.**

K největším úspěchům žáků školy patřilo 2. místo družstva 4. ZT v literární soutěži olomouckých středních škol (včetně gymnázií) organizované v rámci výstavy knih LIBRI '97 a účast studentky 4.C VS Hany Kotálové v krajském kole studentské odborné činnosti 1997 v oboru zdravotnictví a psychologie s prací na téma "Problematika návykových látek u studentů 2. a 4. ročníků SZŠ a VZŠ E. Pöttinga v Olomouci".

Významnou součástí aktivit školy je **rozvoj partnerských vztahů se zahraničními zdravotnickými školami a institucemi,**

a to vzhledem k výuce němčiny, angličtiny a italštiny zejména v Rakousku, Německu, Anglii a Itálii. Podařilo se navázat kontakty s nemocnicí a zdravotnickou školou Ospedale v Římě (návštěva našich učitelů a studentů v Itálii v dubnu 1995), se zdravotnickou školou v italském městě Reggio Emilia (návštěva italských učitelů a studentů v Olomouci v dubnu 1996), se sociálně zdravotním institutem v belgickém Leuvenu (návštěva 120 učitelů a studentů této školy v Olomouci v říjnu 1995, reciproční návštěva 43 učitelů a studentů naší školy v Belgii v dubnu 1996), dále s nemocnicí a zdravotnickou školou v rakouském St. Pöltenu (v listopadu 1995 návštěva vedení naší školy v Rakousku, v březnu 1996 návštěva rakouských učitelů a studentů v Olomouci) a se stomatologickým pracovištěm v lichtenštejnském Schaanu (odborná stáž 34 žáků oboru zubní technik a učitelů v květnu 1997).

V roce 1993 byla založena tradice předvelikonočních zájezdů žáků školy do Říma.

Vhodným spojením poznání, vzdělání a sportu jsou týdenní sportovně turistické kurzy organizované pro žáky 2. ročníku čtyřletého studia i pro studenty VZŠ na podzim a na jaře v Itálii nebo v Chorvatsku. Každoročně jsou také pro studenty 1. ročníku SZŠ a VZŠ pořádány lyžařské kurzy, nejčastěji v Beskydech.

Během letních prázdnin roku 1998 došlo k **přestěhování domova mládeže z areálu vysokoškolských kolejí na Šmeralově ulici do budovy bývalých VŠ kolejí na ulici U Sportovní haly.** I v novém domově mládeže, kde je ubytováno **185 studentů naší školy i jiných olomouckých středních škol a kde nyní působí 7 vychovatelek,** mají žáci a studenti velmi dobré podmínky nejen pro studium, ale i z hlediska kulturního a sportovního využití.

V souvislosti s novou právní úpravou týkající se vzdělávání v nelékařských zdravotnických profesích došlo v 1. desetiletí 21. stol. ve struktuře studijních oborů na střední i vyšší zdravotnické škole k radikálním změnám. Od školního roku 2004/2005 byly na střední škole zrušeny, počínaje 1. ročníkem, dosavadní technické obory zdravotní laborant, zubní technik a farmaceutický laborant – čtyřleté středoškolské studium těchto oborů se transformovalo na tříleté vyšší odborné studium na vyšší zdravotnické škole (obory diplomovaný zdravotní laborant, diplomovaný zubní technik a diplomovaný farmaceutický asistent - všechny tyto obory na naší škole již máme). Obory zdravotní laborant a zubní technik byly na střední škole nahrazeny obory asistent zubního technika a laboratorní asistent, zatímco obor farmaceutický laborant byl na střední škole zrušen bez náhrady. Stěžejní obor střední zdravotnické školy, všeobecná sestra, byl pak od školního roku 2004/2005 nahrazen oborem zdravotnický asistent; čtyřleté středoškolské studium oboru všeobecná sestra se transformovalo na třípůlleté (dnes tříleté) odborné studium na vyšší zdravotnické škole (obor diplomovaná všeobecná sestra, který se na naší škole rozvíjí jako vyšší odborné studium již od roku 1997).

Na základě výše zmíněné právní úpravy byly na vyšší zdravotnické škole zrušeny dosavadní dlouholeté diplomované obory dětská sestra, sestra pro intenzivní péči, porodní asistentka, radiologický asistent a fyzioterapeut – některé z nich přešly na vysokoškolskou formu studia jako bakalářské a magisterské studijní programy.

Průměrný počet tříd školy v posledním desetiletí byl 29, celkový průměrný počet žáků a studentů činil 740, z toho žáků SZŠ 515 a studentů VZŠ (dnes VOŠz) 225. Na škole v tomto období působilo kolem 100 interních a 150 externích učitelů.

Ve školním roce 2009/2010 škola poskytuje úplné střední odborné a vyšší odborné vzdělání v celkem 8 studijních oborech, z toho 4 na střední zdravotnické škole a 4 na vyšší odborné škole zdravotnické. Na střední škole jde o obory zdravotnický asistent, nutriční asistent, laboratorní asistent a asistent zubního technika, na vyšší škole pak o diplomované obory všeobecná sestra, zdravotní laborant, farmaceutický asistent a zdravotnický záchranář.

V uvedených studijních oborech máme ve školním roce 2009/2010 729 žáků a studentů 27 tříd a studijních skupin, z toho 468 žáků v 16 třídách SZŠ a 261 studenta v 11 studijních skupinách vyšší odborné školy. Působí zde celkem 103 učitelé, z toho 58 interních a 45 externích, 7 vychovatelek domova mládeže, 17 technickohospodářských pracovníků a 9 pracovníků stravovacího provozu.

ARCHITEKTURA A VÝZDOBA POTTINGEA

Mgr. Irena Peřinová

Stavba první části ústavu - penzionátu - byla započata v červnu 1894 podle plánů architekta Jakoba Gartnera¹ pod vedením stavitele Karla Starého st.²

Architekt Jakob Gartner (1861-1921), přerovský rodák, studoval architekturu na stavebním oddělení Vyšší průmyslové školy v Brně, poté ve speciálce profesora Karla von Hausenauera na vídeňské Akademii výtvarných umění. Profesor Hausenauer byl předním představitelem generace vyznavačů pozdního historismu. Na Gartnerův umělecký vývoj mělo profesorovo pojetí architektury zásadní vliv. Svě odborné vzdělání uzavřel studijním pobytem v Itálii. Poté se trvale usadil ve Vídni, kde si otevřel projekční kancelář. V Olomouci byla podle jeho návrhu v letech 1895-1897 uskutečněna stavba synagogy a byl také autorem projektů některých dalších budov.

Penzionát Ústavu pro vzdělávání dívek hraběte Pöttinga, který byl postaven v letech 1894-1895, byl Gartnerovou nejrozsáhlejší veřejnou stavební realizací. Štuková výzdoba byla svěřena dílně Františka Vyhnánka³, z jejichž zaměstnanců na ní měl největší podíl sochař Josef Hladík.

V letech 1898-1899 byla původní koncepce budovy dovršena stavbou levého křídla. Jeho dominantou se stala zejména velká dvorana při severozápadním nároží. Touto přístavbou dostala v r. 1899 budova současný vnější tvar a půdorys; vnitřní přístavba byla provedena v roce 1939⁴. I v případě dostavby byla ovšem do detailů dodržena Gartnerova někdejší koncepce.

V poválečné době došlo k řadě stavebních úprav, např. některých učeben na laboratoře, k zavedení teplé vody, adaptaci kotelny pro ústřední topení, k opravě fasády a nátěrům oken. V 60. letech byly interiéry vybaveny novým nábytkem. V 80. a 90. letech došlo k výměně oken, dveří a střeš, k plynofikaci celé budovy, k úpravě kaple na koncertní síň, k restauraci a reinstalaci křišťálového lustru (J. Neckář), k renovaci auly a k sadové úpravě školního dvora a okolí školy. V současné době se na školním dvoře staví nová tělocvična.

Budova Pöttingea je rozsáhlá nárožní stavba, dispozičně řešená jako čtyřkřídla - křídlo v ulici Palackého je odděleno prostorem tělocvičny v přízemí a kaple v prvním a druhém patře od křídla v Pöttingově ulici, na které navazuje krátké křídlo v ulici Hynaisově, dvorní křídlo navazuje na křídlo v ulici Palackého a bylo koncipováno jako přízemní budova uzavřená na konci jednopatrovou částí lichoběžníkového půdorysu. Toto křídlo sloužilo jako hospodářské místnosti. Ostatní části budovy jsou dvoupatrové. Základní dvojkřídla stavba uzavírá prostor zahrady. Budova byla součástí komunikačního náměstí, vzniklého na základě projektu C. Sitteho⁵.

Starší hlavní křídlo v ulici Palackého je dlouhé 55,3 m, novější křídlo v Pöttingově 68,7 m, starší vedlejší křídlo přiléhající na sousední dům měří 44,5 m, novější vedlejší křídlo v Hynaisově ulici má 28,25 m. Všechna křídla (s výjimkou hospodářského) probíhá v přízemí i obou poschodích společná chodba - budova tedy tvoří jediný organický celek⁶.

Stavba je členěna třemi rizalitou. Fasáda průčelí do Palackého ulice je patnáctiosá, okna v přízemí a prvním patře mají stlačený oblouk, okna druhého patra oblouk tudorský. K výzdobným prvkům patří bosáž, nadokenní a podokenní římsy, které s výjimkou rizalitu se vstupem do penzionátu probíhají souvisle, podobně jako římsa korunní, celé toto průčelí, a atika s rozetou a slepými arkádami s lomenými oblouky nad vstupem se dvěma postranními vížkami. Uplatňuje se zde motiv fiál, krabů, trojlistu a čtyřlistu. Na toto průčelí navazuje pětiosý rizalit, který vrcholí arkýřem kaple s hlavní věží. Okna přízemí této části mají stlačený oblouk, na oknech kaple se uplatňuje především lomený oblouk a částečně též čtyřlísté a pětilísté kružby. Fasáda průčelí do Pöttingovy ulice je rovněž patnáctiosá s členěním a výzdobou analogickou průčelí do Palackého ulice. Rizalit obsahuje vstup do školy. Jako dominantní prvek třetího dvoupatrového křídla se ve fasádě projevuje slavnostní dvorana při severozápadním nároží objektu. Zde je na patnáctiosé křídlo školní budovy napojeno tříosé průčelí s okny v přízemí se stlačeným obloukem. Dvorana je zastřešena mansardovou střechou.

Budova je podsklepená, podobně jako v přízemí a poschodích zde prochází jediná chodba, která spojuje všechny sklepní a podzemní místnosti.

V přízemí patří k nejvýznamnějším architektonickým detailům výpravné řešení vstupních hal s neogotickými detaily výzdoby - hrotité lomené oblouky, polosloupky a sloupky s vegetabilní (rostlinnou) ornamentikou na hlavicích, žebrová klenba. Nástrovní zrcadla, při vstupech umístěná po dvojicích, jsou bohatě zdobena štukovým rostlinným dekorem na rámech. Při vstupu do školní budovy se v jednom rámu zachovala nástrovní malba s vegetabilními ornamenty v hnědých odstínech s monogramem hraběte E. Pöttinga.

Rovněž trojramenná schodiště mají detail výzdoby neogotický. Zachovala se zde původní ornamentálně pojatá zábradlí a částečně i původní dřevěné vícekřídle dveře při vstupech na schodiště.

Ve vestibulu staré budovy byl původně na levé boční stěně reliéf zakladatele ústavu s podpisem a na pravé straně pamětní

deska s nápisem: Pro čest' Boží / Národu českému / Ku výchově dívek vlasteneckých / věnoval a zbudoval / Emanuel hrabě Pötting / probošt kapituly Olomoucké / 25. 6. 1894 - 15. 9. 1895.

Vpravo od vestibulu se nalézá původní jídelna, po dvoraně největší místnost ústavu. Součástí její výzdoby byl portrét hraběte Pöttinga, který je nyní uložen ve Vlastivědném muzeu v Olomouci.

Interiéry obou hlavních budov jsou dnes tvořeny především zmodernizovanými učebnami a kabinety. Při vstupu do školní budovy byly součástí výzdoby opět nápisové pamětní desky a poprsí stavebníka - práce již zmíněného štukatéra Josefa Hladíka.

K architektonickým dominantám interiéru budovy patří slavnostní dvorana, nyní aula školy. Je členěna na dva základní prostory - jeviště se železobetonovým stropem, orámované štukovým rámem s vegetabilními ornamenty a vlastní prostor dvorany. Strop dvorany je fabionový s kazetováním, které jej člení na čtvercové a obdélníkové plochy. Pravoúhlá okna jsou členěna lomenými oblouky a kružbami se skleněnou výplní. Výzdobným prvkem je rovněž dřevěné vyřezávané obložení stěn a čtvery dřevěné vyřezávané dvoukřídlé dveře s částečně zachovaným kováním. Balkon dvorany, přístupný z chodby ve druhém patře novodobě upraveným dveřním otvorem, spočívá na třech konzolách s volutami a vegetabilní ornamentikou. Sál je osvětlován nástěnnými svítidly (kombinace kovu s vegetabilním ornamentem a skla) a závěsným lustrem.

V duchu neogotiky tudorského směru je pojata i výzdoba kaple ústavu. Z prvního i druhého patra je kaple přístupná třemi dveřmi, částečně s původní skleněnou výplní. Klenba kaple je žebrová, štuková žebra se sbíhají ke třem svorníkům s vegetabilním motivem. Na kruchtě nad vchodem do kaple je umístěn erb hraběte Pöttinga. Půdorys kaple je symetrický, tvoří jej obdélník se dvěma trojúhelníky po jeho delších stranách. Výplně oken tvoří skleněné tabule se sklomalbami. Malba na největším trojdielném středním okně představuje ve středním poli zakladatele ústavu věnujícího ústav Panně Marii. V levém poli tohoto okna je obraz první české světice a mučednice sv. Ludmily, v pravém pak obraz patronky Slezska sv. Hedviky. Sklomalby věnovala ústavu Leopoldina Cholavová. Obě okna po stranách jsou zdobena zobrazeními slovanských věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje; ústavu je darovala Františka Vítězová.

Ve dvou bočních oknech po levé straně se nalézají obrazy sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého, které ústavu věnoval klub vlastenců při Národním domě v Olomouci. V protilehlých oknech na pravé straně jsou zobrazeny blahoslavená Mlada a blahoslavená, dnes svatá, Anežka Česká.

Všichni zobrazení světci na sklomalbách mají vztah k zemím Koruny české, což mělo jistě pro zakládanou českou školu symbolický význam. Okna po stranách krucht jsou zdobena geometricky pojatými ornamenty vitráží.

Sklomalby pocházejí z téže dílny, pravděpodobně olomoucké. Byly zřejmě všechny vytvořeny roku 1895, renovovány pak byly v roce 1973.

Kaple je osvětlována křišťálovým lustrem s nástěnnými svítidly přenesenými z auly. Součástí mobiliáře byl novogotický oltář, dnes umístěný v kostele svatého Mořice v Olomouci. Z původního zařízení kaple dnes také chybí obraz Panny Marie (dar F. Vítězové), obraz modlící se Panny Marie (dar arcibiskupa Dr. T. Kohna), harmonium, klekátko a sedadla⁷.

Olomoucké Pöttingeum je významným příkladem historizující reprezentativní stavby. Památkový ústav v Olomouci navrhuje v současné době tento objekt k zapsání do státního seznamu nemovitých kulturních památek.

Poznámky:

1. Koudelka, F.: Pöttingeum v roce 1893-1948 a zpráva do roku 1966. Strojopis (v majetku SZŠ v Olomouci), s. 2-3.
2. Zatloukal, P.: Ústav pro vzdělávání dívek hraběte Pöttinga, Olomouc. Nepublikovaný strojopis.
3. Zatloukal, P.: Přehled architektury historismu XIX. století na Moravě.
In: Umění, 1980, 28, s. 364, 367. Zatloukal, P.: Jakob Gartner.
Ročenka Okresního archívu v Olomouci 1988, s. 178-181.
4. Viz pozn. 1.
5. Viz pozn. 2.
6. Kahlíg, I.: Budova Ústavu hraběte Pöttinga s 18 plány a vyobrazeními. In: Čtvrtá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za pátý školní rok 1899-1900. Olomouc 1900, s. 4.
7. Viz pozn. 6.

